

Nicole Everaert-Desmedt, *Sémiotique du récit*, Bruxelles, De Boeck-Wesmael, 1988, 241 s.

Belçika'da yüksek öğretim kurumlarında göstergebilim dersleri vermekte olan N. Everaert-Desmedt'in *Sémiotique du récit* (Anlatı Göstergebilimi) adlı yapıtı Greimasçı göstergebilimin yöntemsel ve kuramsal bir sunuşuyla, türlü alanlara ilişkin betikler üzerindeki uygulamalarıyla birbirini tümleyen iki anabölümden oluşuyor. Önsöz'de yazar amacının, Greimas'ın kuramından yola çıkarak anlatısal göstergebilim (sémiotique narrative) konusunda okuyucuyu bilgilendirmek ve yapıtının yöntemsel bölümüyle, öncelikle bugünün ve geleceğin yazın öğretmenlerine, uygulamalarıyla da ekin, eğitim, toplumbilim alanlarında çalışan araştırmacılara yönelmek olduğunu belirtiyor.

Yapıtın Yöntem adını taşıyan ilk bölümünde yer alan «anlatının genel yapısı» altbölümü, «anlatı»nın (récit), öykü, olay, betimleme gibi temel kavramlarla karşılığını vurgulayarak tanımını veriyor. Ayrıca her anlatının bir «anlam eksenini»nde (axe sémantique) var olduğu ve 1 — anlatısal düzey (niveau narratif), 2 — betisel düzey (niveau figuratif), 3 — izleksel düzey (niveau thématique) adı verilen üç evrede incelenebileceği ve bu üç düzeyin «bir betikte anlamlamanın (signification) oluşumunu betimlemeye» yarayacağı belirtiliyor. Anlatıyı oluşturacak anlam ekseninin «süremsel bir ardışıklığa» bağlı olduğunu vurgulayan yazar, anlatılarda karşımıza çıkan «değişim»leri (transformation) tanımlıyor. 2. Alt bölümde «anlatı betiği»nin «değişim»lerin türüne göre «bölüt» (épisode) ve «kesit»lere (séquence) ayırma işleminin hangi ölçütlere göre gerçekleştirilebileceği ve bunun yararları açıklanıyor. «Anlatısal düzey» adını taşıyan 3. Alt bölümde, «eyleyensel örnekçe»yi (modèle actantiel) ele alan yazar özne ve nesne eyleyenlerinin karşılıklı bağıntılarına göre anlatıda oluşturdukları «temel sözce»yi (énoncé narratif) «durum sözcesi» (énoncé d'état) ve «edim sözcesi» (énoncé de faire) olarak iki maddede inceliyor ve örneklendiriyor. Eyleyensel örnekçenin dizisel boyutta yer aldığı belirten yazar, anlatının dizimsel boyutta incelenmesinin ise «eden»ler (acteurs) ve bunların anlatı boyunca oluşturduğu «anlatı izlenç»leri (programmes narratifs), edinç ve edimleri, geçir-

dikleri deneyler, bu deneylere göre yer aldıkları düzlemler (bilisel/kılıgusal) salıcının özne üzerindeki yönlendirici ve sonuçlandırıcı etkisi, öznelerin «karşılaşımı» (confrontation) ve nesnenin özneler arasında el değıştirmesi gibi konuları içerdiğini gerek tanım gerekse de örneklerle gösteriyor. 4. Altbölüm N.E.-D.'ye göre anlamsal ve izleksel düzeylerin arasında bir tür geçiş sağlayan «betisel düzey»in (niveau figuratif) açıklanmasına ayrılmış. «İzleksel düzey» adını taşıyan 5. Altbölümde anlamın temel yapısını inceleyen «göstergebilimsel dörtgen» (carré sémiotique) örnekler aracılığıyla açıklanıyor. Yazar «kuramsal bir bireşim» adını verdiği son altbölümde anlamlamanın «üretici süreci»ni (parcours génératif) iki temel boyutta (derin yapı / yüzeysel yapı) incelerken «sözce ve sözceleme» (énoncé - énonciation) kavramlarının da artık kaçınılmaz olduğunu vurguluyor ve kuramsal temellerini Saussure ve Hjelmslev'e borçlu olan Paris Göstergebilim Çevresi'nin sunduğu inceleme yöntemlerinin bugün yalnızca anlatılarla sınırlandırılmayacağını, her tür yazılı ya da basılı betiğin, toplumsal nitelikli gösterinin, mimarlık, resim gibi alanların, göstergebilimsel araştırmanın konusu olabileceğini belirtiyor. Birinci bölüm kuramsal bilgileri örneklendirmede yararlanan ve R.M.du Gard, La Bruyère, J. Kessel, J. Renard, Tolstoy'un imzasını taşıyan betiklerle, İncil'den bir parçanın yer aldığı Ek bölümü ve bunu izleyen Terimler Diziniyle sona eriyor.

«Uygulamalar» adını taşıyan ikinci bölümde yazın, çizgi-film, reklam, basın, mimarlık gibi alanlara özgü örneklerin incelenmesi ve bu alana ilişkin özel bir açıklamalı kaynakça yer alıyor. Sonuç bölümünde göstergebilime yöneltile eleştirileri yanıtlayan ve Greimas kaynaklı kuramların katı, değışmez olmaktan kaçındığına dikkati çeken N.D.-E., «anlatı kuramı»nın (théorie narrative) bilimsel nitelikli, «yalınlık ve tutarlılık» ilkesine bağlı, yakın dallarla «bağdaşabilir» olmasına değiniyor. İncelemelerde yer alan alıntılarının kaynağını gösteren geniş bir kaynakçayla son bulan bu yapıt, Önsöz'ünde yazarının da belirttiği gibi Greimas'çı göstergebilimi tanımasıyla yazın öğretmenlerine yeni bir bakış açısı sunarak, üniversite düzeyinde araştırmacılara da, içerdiği tanım, uygulama ve kaynakçalarıyla bir başvuru kitabı niteliğindedir.